

Nr 24.

Av herr **Sundberg, Hugo**, *angående förrådsförmännen A. L. Åbergs och F. A. Hedströms tjänstårsberäkning för inplacement i löneklass.*

Vid fortifikationsförvaltningens lokalförvaltning i Boden, gemenligen och ibland även officiellt benämnd fortifikationsförvaltningen i Boden, tjänstgöra för närvarande två extra ordinarie förrådsmän, *Adolf Linus Åberg* och *Folke Alvar Hedström*. I personalförteckningen för armén äro förrådsmännen i fråga upptagna i avd. V under »3. Kommendantstaben i Boden».

Åberg och Hedström synas, såvitt jag kan bedöma av de handlingar, som ställts till mitt förfogande, och av de muntliga uppgifter, som lämnats mig, ha i avlöningshänseende behandlats synnerligen styvmoderligt under sin anställningstid i statens tjänst.

Åberg (född den $\frac{12}{8}$ 1889) har efter sitt adertonde år följande anställningstider vid fortifikationsförvaltningen i Boden (data återfinnas i en av Åberg avgiven underdånig skrivelse daterad den 17 mars 1948; skrivelsen har insänts föreskriven tjänsteväg, varför tidsuppgifterna äro vederbörligen styrkta).

Anställning enligt kollektivantal:

	Månad	Dag
1907 $\frac{12}{8}$ —1909 $\frac{4}{8}$	23	23
1910 $\frac{14}{1}$ —1911 $\frac{18}{12}$	23	6
1912 $\frac{1}{1}$ — $\frac{1}{4}$	3	1
1915 $\frac{26}{7}$ — $\frac{23}{10}$	2	29
1916 $\frac{24}{5}$ — $\frac{19}{10}$	4	27
1917 $\frac{12}{2}$ —1918 $\frac{23}{10}$, $\frac{29}{10}$ — $\frac{31}{12}$	22	13
1919 $\frac{7}{1}$ — $\frac{26}{9}$	8	21
1920 $\frac{1}{1}$ — $\frac{15}{11}$	10	15
1921 $\frac{9}{2}$ — $\frac{12}{12}$	10	2

eller sammanlagt 9 år 1 månad och 17 dagar.

Anställning enligt statsliggaren för fjärde huvudtiteln som förrådshandräckningskarl vid fortifikationsförvaltningen i Boden:

1922 $\frac{1}{1}$ —1942 $\frac{30}{6}$ eller sammanlagt 20 år och 6 månader.

Anställning som extra ordinarie förrådsman:

1942 $\frac{1}{7}$ —till dato.

Hedström (född den $\frac{6}{2}$ 1915) har efter fyllda aderton år följande anställningstider vid fortifikationsförvaltningen i Boden (data äro styrkta på motsvarande sätt som ovan angivits för Åberg).

Anställning enligt kollektivavtal:

	Månad	Dag
1933 $\frac{26}{7}$ — $\frac{16}{11}$	3	22
1934 $\frac{1}{3}$ — $\frac{13}{12}$	9	13
1935 $\frac{20}{2}$ — $\frac{25}{2}$, $\frac{21}{5}$ — $\frac{1}{6}$, $\frac{8}{7}$ — $\frac{27}{8}$, $\frac{31}{8}$ — $\frac{29}{9}$, $\frac{22}{9}$ — $\frac{27}{10}$ ..	4	7
1936 $\frac{3}{1}$ — $\frac{4}{1}$, $\frac{13}{1}$ — $\frac{19}{1}$, $\frac{24}{1}$ — $\frac{30}{1}$, $\frac{4}{3}$ — $\frac{8}{3}$, $\frac{27}{3}$	—	22
1937 $\frac{14}{7}$ — $\frac{28}{8}$, $\frac{29}{9}$ — $\frac{17}{11}$	3	5
1938 $\frac{19}{1}$ — $\frac{30}{6}$	5	13

eller sammanlagt 2 år, 2 månader och 12 dagar.

Anställning enligt statsliggaren för fjärde huvudtiteln som förrådshandräckningskarl vid fortifikationsförvaltningen i Boden:

1938 $\frac{1}{7}$ —1942 $\frac{30}{6}$ eller sammanlagt 4 år.

Anställning som extra ordinarie förrådsman:

1942 $\frac{1}{7}$ —till dato.

Av ovanstående data framgår, att Åberg under tiden $\frac{1}{1}$ 1922— $\frac{30}{6}$ 1942 och Hedström under tiden $\frac{1}{7}$ 1938— $\frac{30}{6}$ 1942 innehaft anställning vid fortifikationsförvaltningen i Boden som förrådshandräckningskarlar, som förrådsmannabefattningarna den tiden benämndes, och med av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämd avlöning. Även under kollektivavtalstiden — före tiden som förrådshandräckningskarlar — tjänstgjorde de båda befattningshavarna såsom förrådshandräckningskarlar (förrådsmän).

Den $\frac{1}{7}$ 1942 inordnades de här åsyftade befattningarna under det s. k. militära icke-ordinariereglementet (SFS nr 276/1939), varvid Åberg och Hedström som förrådsmän inplacerades i lönegradens (5:e) lägsta (4:e) löneklass av löneplan MEo.

Förrådsmännens chef, fortifikationsbefälhavaren i Boden, anhöll i underdånig skrivelse den $\frac{28}{6}$ 1942, att befattningshavarnas tjänst som förrådshandräckningskarlar skulle värderas lika med förrådsmannatjänst och att Åberg och Hedström därför för löneklassuppflyttning skulle få tillgodoräkna sig den tid de varit förrådsmän med tjänstebestämmning förrådshandräckningskarlar, d. v. s. Åberg tiden $\frac{1}{1}$ 1922— $\frac{30}{6}$ 1942 och Hedström tiden $\frac{1}{7}$ 1938— $\frac{30}{6}$ 1942. Fortifikationsbefälhavaren anförde i sin motivering följande: »Såväl Åberg som Hedström placerades interimistiskt i lägsta löneklassen (4) av lönegrad 5 i militära icke-ordinariereglementet. De ha emellertid under hela anställningstiden som förrådshandräckningskarlar utfört fullständigt samma arbete, vilket de nu utföra i egenskap av förrådsmän, varför synes skäligt, att de för löneklassplacering få tillgodoräkna den tid de innehaft anställning som förrådshandräckningskarlar».

Kungl. Maj:t kunde icke bifalla fortifikationsbefälhavarens underdåniga hemställan, vilket meddelades kommandanten i Bodens fästning genom ämbetskrivelse från försvarsdepartementet den $27/11$ 1942, dnr 5500.

Åberg har sedermera för sin del vid två tillfällen avlämnat underdåniga framställningar angående tillgodoräknande av tid för löneklassplacering, nämligen dels den $21/12$ 1942 (Kungl. Maj:ts avslag enligt ämbetskrivelse den $9/4$ 1943, dnr 7190/1942), dels den $27/8$ 1943 (Kungl. Maj:ts avslag enligt ämbetskrivelse den $17/3$ 1944, dnr 5350/1943).

Militära icke-ordinariereglementet efterträddes som bekant den $1/7$ 1947 av statens allmänna avlöningsreglemente (Saar). Det ställdes i utsikt att de orättvisor, som ibland visat sig ofrånkomliga vid löneklassplaceringar enligt militära icke-ordinariereglementet, skulle elimineras vid inplacering i löneklass i samband med övergången till Saar. För de i denna motion åsyftade förrådsmännen visade det sig emellertid omöjligt även nu att få tillgodoräkna den tid de som förrådshandräckningskarlar fullgjort förrådsmannatjänst. Fortifikationsbefälhavaren i Boden kunde vid inplaceringen enligt Saar författningsenligt icke medgiva förmånligare löneklassplacering än som svarade mot innehavande placering enligt militära icke-ordinariereglementet.

Förrådsmännens tjänstgöring (arbete) under den tid (se ovan) de innehade icke-ordinarie beställningar som förrådshandräckningskarlar var fullkomligt densamma som tjänstgöringen efter den $1/7$ 1942, då förrådshandräckningskarlsbefattningen ändrades till förrådsmannabefattning. Förändringen sistnämnda datum innebar således icke en befordran till högre tjänst utan endast ett inordnande av befattningarna under det lönesystem som Kungl. Maj:t och riksdagen fastställt för försvarets civila tjänstemän. Realiter ha Åberg och Hedström varit förrådsmän, den förre från och med den $1/1$ 1922, den senare från och med den $1/7$ 1938. Man kan icke underlåta att omnämna, att Åberg från och med den $1/1$ 1929, då en äldre förrådshandräckningskarl avgick med pension, fullgjort förrådsvaktmästares arbete på grund av det egendomliga förhållandet, att förrådsvaktmästaren vid kommandantstaben i Boden aldrig tjänstgjort i förråden utan som kontorist i fortifikationsbefälshavarens förrådsexpedition/kassaförvaltning.

Under tiden före den $1/7$ 1942 avlönades de båda förrådsmännen enligt ett lönesystem utan löneklasser (alltså utan ålderstillägg). Sistnämnda datum inordnades befattningarna under ett lönesystem med löneklasser (ålderstillägg). Det är självklart att den som innehar en befattning när denna övergår från det förstnämnda till det sistnämnda lönesystemet borde ha någon fördel av sin förutvarande tjänstetid i befattningen. Ålderstilläggen ha ju tillkommit för att lämna arbetstagaren gottgörelse för den med åldern stigande arbetsskickligheten och erfarenheten. Det synes i högsta grad orätt att ifrågavarande förrådsmän vid övergången (den $1/7$ 1942, till avlöningssystem med ålderstillägg icke på minsta sätt gottgjordes för den under mera än 20 år, respektive mera än 4 år vunna erfarenheten och arbetsskickligheten. De jämställdes fullkomligt med nyanställd, oprövad personal.

Man frågar sig vid studerandet av detta fall vad som kunnat »ligga för rådsmännen i fatet» eftersom de icke fått i lönehänseende tillgodoräkna sig något av den långvariga statsanställningen före den $\frac{1}{7}$ 1942. Fortifikationsbefälhavaren i Boden åberopade som stöd för sin förut omnämnda, underdåniga hemställan militära icke-ordinariereglementets § 8, mom. 5. Detta moments första stycke har följande lydelse: »Finner vederbörande myndighet eljest beträffande tjänsteman, som tillträder extra ordinarie befattning, med hänsyn till föregången långvarig statsanställning och därunder åtnjuten avlöning synnerliga skäl föreligga för placering i högre löneklass än den, till vilken han enligt stadgandet i 7 § 1 mom. skolat hänföras, har myndigheten att underställa frågan om löneklassplaceringen Kungl. Maj:ts prövning.» Som förut nämnts underkändes motiveringen av Kungl. Maj:t. Åberg har i en av sina förut omnämnda underdåniga ansökningar anhållit att § 5, mom. 3 i militära icke-ordinariereglementet måtte tillämpas. Detta moment lyder: »Om och i den mån Kungl. Maj:t med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter prövar sådant skäligt, må tjänsteman, som före tillträdet av extra ordinarie befattning innehade icke-ordinariebefattning i statens tjänst med arvode eller med avlöning enligt personligt kontrakt, i den extra ordinarie befattningen placeras i högre löneklass än som följer av stadgandet i 7 § 1 mom.» Även denna motivering underkändes av Kungl. Maj:t.

Båda förrådsmännen hade vid övergången till extra ordinarie anställningen ($\frac{1}{7}$ 1942) en långvarig statsanställning bakom sig. I det fallet torde militära icke-ordinariereglementets fordringar för en bättre löneklassplacering vara uppfyllda. Utom den långvariga statsanställningen tala emellertid förut citerade stadganden även om »därunder åtnjuten avlöning». Det torde vara så, att den, som under en föregående anställning haft en relativt hög lön, vid anställning i extra ordinarie befattning får detta räknat sig tillgodo och erhåller sådan löneklassplacering, att avlöningen i den nya befattningen kommer att överstiga den förut åtnjutna lönen. Befattningshavaren skall således under alla förhållanden icke lida löneminskning vid tillträdet av extra ordinarie befattning. Beträffande förut kollektivavtalsanställd befattningshavare stadgades detta i militära icke-ordinariereglementet § 8, mom 2. Motsvarande bestämmelser återfinnas också i Saar/1948, § 23. För de båda förrådsmännen voro förhållandena så ogynnsamma, att lönen för juni månad 1942 var något lägre än lönen för juli månad, dock vad Åberg beträffar endast om bruttolönerna jämföras. Jämförelse bör dock givetvis göras mellan nettolönerna, d. v. s. med avdragna pensionsavgifter. Nettolönerna voro: för Åberg under juni 1942 kr. 326:50, under juli kr. 325:25 (alltså en minskning med kr. 1:25), för Hedström under juni månad kr. 322:—, under juli kr. 325:25 (alltså en ökning med kr. 3:25). Jämförelsen visar ju på ett övertygande sätt, att de båda förrådsmännen ingalunda kverulera, när de göra gällande, att en högre löneklassplacering ($\frac{1}{7}$ 1942) varit skälig. Det måste ju kännas hårt för en befattningshavare att, som Åberg, tvingas in under en anställning, där avlöning-

en för oförändrade arbetsuppgifter sänkes. Härtill bör antecknas, att Åberg icke erhållit löneförhöjning sedan den $\frac{1}{7}$ 1933 (9 år). Hedström hade icke erhållit löneförhöjning under sin anställningstid som förrådshandräckningskarl (4 år).

Förrådshandräckningskarlarna vid fortifikationsförvaltningen i Boden ha från början varit kollektivavtalsanställda. Att döma av statsliggaren för fjärde huvudtiteln synes anställning med avlöning bestämd av Kungl. Maj:t och riksdagen beretts vederbörande fr. o. m. år 1922. Förrådshandräckningskarlsbefattningarna inrättades för att tillförsäkra kronan befattningshavare, som mera kunde räknas till kategorien tjänstemän än till kategorien arbetare, och varav beräknades följa, att arbetet i förråden icke skulle behöva röna ogynnsamt inflytande av de täta personalombyten, som voro ofrånkomliga, så länge handräckningen i förråden ombesörjdes av kollektivavtalsanställd personal. Förrådsarbetet kunde därjämte fortgå ostört av arbetskonflikter. För förrådshandräckningskarlarna hade emellertid anställningsformen den olägenheten, att avlöningen nästan ständigt var lägre än för kollektivavtalsanställda arbetare, beroende på att en lönerörelse på arbetsmarknaden, med högre lön som följd, först efter en avsevärd tid kunde beaktas för förrådshandräckningskarlarna, eftersom lönen för dessa bestämdes av Kungl. Maj:t och riksdagen. Förrådshandräckningskarlstiden har därför karakteriserats av ständiga framställningar om förbättrade löner. Löneförhöjningar ha dock erhållits mycket sparsamt. Under tjugo och ett halvt år har den ene förrådshandräckningskarlen erhållit löneförbättring tre gånger och den andre två gånger. Förrådshandräckningskarlarnas arbete kan sägas ha varit minst lika kvalificerat som kollektivavtalsanställda yrkesarbetares men sämre betalt.

Enligt det den $\frac{1}{7}$ 1942 gällande militära icke-ordinariereglementet skulle en förrådsman uppnå högsta löneklassen inom sin lönegrad efter tolv års tjänst. Åberg med sina tjugo och ett halvt års förrådsmannatjänst borde alltså den $\frac{1}{7}$ 1942 beräknats haft en avlöning motsvarande lönen i lönegradens högsta löneklass, medan Hedström med fyra års förrådsmannatjänst borde beräknats haft lön motsvarande lönen i lönegradens andra (löneklass nr 5) löneklass.

För att ge ett par exempel, som tillräckligt klart torde visa, hur motiverat det är att skapa en möjlighet för de båda förrådsmännen att komma i åtnjutande i någon ringa mån av de fördelar en långvarig statstjänst skänker andra statstjänare, kan anföras:

1. Om en 20-årig yngling utan föregående statstjänst anställts som förrådsman den $\frac{1}{7}$ 1942, hade han erhållit samma avlöning som Åberg och Hedström med sina tjugo, respektive sex års statlig tjänst.

2. En 27-årig grov- och diversearbetare, som arbetat tre år vid fortifikationsförvaltningen i Boden, hade den $\frac{1}{7}$ 1942 en avlöning av kr. 1:39 per timme. Denna arbetare kan mycket väl tänkas ha arbetat de tre åren i förrådet under Åberg och Hedström, vilket givit honom visst företräde framför annan sökande till ledig plats. Om exempelvis Hedström slutat anställ-

ningen och förutnämnd arbetare erhållit den lediga platsen, skulle arbetaren med stöd av militära icke-ordinariereglementet § 8, mom. 2 placerats i löneklass 7, medan Åberg, trots sin tjugonioåriga statsanställning och trots att han skulle förordnats som förman för den nyanställde, hade fått nöja sig med lön enligt löneklass 4. Hade arbetaren under året före anställningen haft ackordsarbete skulle ackordsvinsten kunna varit relativt obetydlig för att arbetaren ändå författningsenligt skulle ha placerats i lönegradens högsta löneklass.

I föreliggande fall har ett bifall till denna motion ringa — man kan säga ingen — betydelse för statens ekonomi. För de båda förrådsmännen däremot skulle ett bifall till motionen ha mycket stor betydelse ur ekonomisk synpunkt. Det har erkänts av ansvariga statliga organ, att förrådsmannalönerna länge legat nästan under existensminimum. Varje löneförstärkning, hur obetydlig den än kan synas vara, är därför av största värde för en befattningshavare av ifrågavarande kategori.

På ovan anförda skäl hemställes,

att riksdagen ville för sin del besluta, att de vid kommandantstaben i Boden anställda, vid fortifikationsförvaltningen i Boden tjänstgörande förrådsmännen Adolf Linus Åberg och Folke Alvar Hedström äga att som tjänstetid för inplacering i löneklass vid övergången till extra ordinarie anställning den $\frac{1}{7}$ 1942 räkna sig till godo den tid — Åberg från och med den $\frac{1}{1}$ 1922 och Hedström från och med den $\frac{1}{7}$ 1938 — de innehåft befattningar som förrådshandräckningskarlar vid kommandantstaben i Boden.

Stockholm den 18 januari 1949.

Hugo Sundberg.